

1. אמת ליעקב ויקרא פרק כב פסוק לב (פרשת אמור)

וּנְקַדְשֵׁתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (לב)

ע"ן ברמב"ם [פ"ה מהלכות יסודי התורה הל"א] שכתב וז"ל: כל בית ישראל מצווין על קדוש השם הגדול הזה וכו', עכ"ל. במה שכתב "כל בית ישראל" וכו' כיון לרבות אפילו קטנים - כדכתיב [תהלים קט"ו פ"ב]: יברך את בית ישראל גו' הקטנים עם הגדולים וגו'. והטעם נראה לי, מדלא כתוב "תקדישו את שמי", דאזי י"ל דלא דיבר הכתוב [אלא] עם המקדשים, אבל מכיון דכתיב ונקדשתי, שהקב"ה כביכול הוא הנפעל, א"כ גם ע"י הקטנים אפשר שיעשה הענין הזה¹¹. ואמרת זכר לדבר הפסוק שהביא הרמב"ם בספר המצות שלו במצוה זו [מצוה ט'] שהביא קרא דישעיה [כ"ט פכ"ג]: כי בראותו ילדיו גו' יקדישו שמי והקדישו את קדוש יעקב וגו', הרי שכתב ילדיו, ודו"ק.

ונראה שעל זה סמכו אבותינו בימי הבינים שמסרו נפשם ונפשות בני ביתם על קידוש השם ובלבד שלא להמיר את הדת, דלכאורה בשלמא על נפשותם הרי נצטוו ליהרג ולא לעבור, אבל על הקטנים - שאינם מחוייבים במצוות - מי התיר להם¹². ולפ"ז ניחא שפיר, דכיון דאילו היו הבנים ממירים את הדת היה יוצא מזה חילול השם איום א"כ על מצוה זו נצטוו ויאמר ה' אל-משה אָמַר אֱלֹהֵי-הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לִגְפֹשׁ לֹא-יִטְמָא בְּעַמִּי (ויקרא, שם).

"אמור ואמרת, להזהיר גדולים על הקטנים" (רש"י, שם).

2. כנפי יונה

פסוק זה, שבו מצטווה משה רבנו ע"ה להזהיר את הכהנים על טומאת מו מתאפיין בכך שנעשה בו שימוש כפול בלשון: "אמירה", בניגוד למרבית הפסוקים, שבהם נעשה שימוש בלשון: "דיבור".

כידוע, בלשון הקודש אין מילים נרדפות; כאשר שתי מילים שונות משמשות לתיאור אותה הפעולה, סימן שישנו פן מסוים שבו נבחנת פעולה אחת מן הפעולה האחרת. אותם הדברים נכונים גם כאן, ואכן - רש"י בפרשת יתרו (י"ט ג') מבאר שקיים הבדל בין הלשון: "אמירה" ללשון: "דיבור". על הפסוק: "כה תאמר לבית יעקב ותגד לבני ישראל" מסביר רש"י שהשוני בין שני מטבעות הלשון נמצא באופן הצגתם של הדברים; הלשון: "אמירה" מבטאת דיבור בצורה רכה ונוחה, בעוד הלשון: "דיבור" מתייחסת אל דברים קשים, שפחות נעים וקל לשמוע לקבל אותם. משה רבנו נצטווה לומר לבית יעקב - הלוא הן הנשים - ולהגיד לבני ישראל מאחר ועם נשים יש להתנהג בצורה עדינה ורגישה יותר מאשר עם גברים.

תפקידו של שבט לוי הוא להיות המדריכים הרוחניים ומורי ההוראה של עם ישראל, כפי שבא הדבר לידי ביטוי בברכה שברך שבט זה משה רבנו ע"ה: "יורו מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב וְתוֹרָתְךָ לְיִשְׂרָאֵל" (דברים ל"ג י'). תפקיד זה מוטל בראש ובראשונה על כתפיהם של הכהנים: "כִּי שְׂפָתַי כֹּהֵן יִשְׁמְרוּ דְעַת וְתוֹרָה יִבְקָשׁוּ מִפִּיהוּ כִּי מִלְאָךְ ה' צָבָאוֹת הוּא" (מלאכי ב' ז').

הכהן נתבע למלא תפקיד זה לא רק באמצעות מסירת שיעורים ומתן תשובות על שאלות הלכתיות. הכהן צריך להוות דוגמא ומופת לעבודת ה' ראויה ולהתבטלות כלפי בורא העולם. כאשר מגיע העם לבית המקדש הוא פוגש את הכהן עוסק בעבודת שמים, והיחס שמפגין הכהן לעבודה זו משליך על כל ההסתכלות הכללית של העם על עבודת ה'; כאשר רואים העם את הכהן משתדל לקיים את מצוות הקרבת הקורבנות המוטלת עליו בזריזות, בדקדוק ובכבוד הם עשויים להפנים את הערך הגבוה שיש לייחס לעבודת השם. לעומת זאת, אם חלילה יראו העם את הכהן מתעצל או נוהג בחוסר כבוד ביחס לעבודה המוטלת עליו, יכולה תופעה זו להביא אותם להקל ראש ולזלזל במצוות האחריות המוטלת על הכהן הינה איפה כפולה: מחד גיסא, עליו לדקדק ולקיים את כל המצוות הנוגעות להקרבת הקורבנות ולאכילתן בטהרה מתוך דקדוק וזהירות יתרה, אך מאידך גיסא - אם דקדוק זה יגרום להראות שקיומם של המצוות קשה ומכביד עליו, יהיה בכך משום חילול השם והעברת מסר שלילי לעם שבא לראותו.

מסיבה זו טורחת התורה להדגיש שאת המצוות המוטלות על הכהנים יש לאמר בלשון רכה ועדינה. ישנו צורך הכרחי להדגיש כי לא די בכך שהם עומדים בכללים ומקיימים את מצוות על פרטיהן ודקדוקיהן, אלא עליהם לבצע זאת ברוגע ובשמחה על מנת שיכולו להוות באמצעות עבודת ה' שלהם דוגמא ראויה ולקדש שם שמים.

רעיון זה תקף גם בנוגע לכל אדם הנמצא בעמדת השפעה ביחס לאנשים אחרים. על אדם כזה מוטלת החובה לא רק להשתדל לקיים את המצוות מתוך דקדוק הלכה, אלא גם לדאוג לכך שעשייה זו תעביר את המסר הנכון ותתקיים מתוך תחושת רוגע. עיקרון זה נוגע בפרט לאנשי חינוך, שעוסקים מחד בעבודה שיכולה להיות עתירת קשיים ולחצים, אך מאידך צריכים להוות דוגמא במעשיהם ולעסוק בעבודת הקודש שלהם מתוך שלווה, מסירות ואהבה.

שמעתי פעם רעיון דומה ממורי ורבי הגאון ר' יעקב יצחק רודרמן זצ"ל, שהביא את דברי הרמב"ם:

"כשם שחייב אדם ללמד את בנו, כך הוא חייב ללמד את בן בנו, שנאמר: והודעתם לבניך ולבני בניך. ולא בנו ובן בנו בלבד, אלא מצוה על כל חכם וחכם

מישראל ללמד את כל התלמידים אף על פי שאינו בנו, שנאמר: ושנתם לבניך, מפי השמועה למדו: בניך - אלו תלמידיך, שהתלמידים קרויין בנים, שנאמר: ויצאו בני הנביאים" (משנה תורה הלכות תלמוד תורה א' ב')

מבואר ברמב"ם שהמקור למצווה לחנך ולהעמיד תלמידים נלמדת מהמצווה שמצווה כל אב בישראל ללמד את בניו תורה. הגר"י רודרמן ביאר זאת בכך, שרק מי שיכול לחנך את תלמידו באהבה ובמסירות כמו בן, רשאי לעסוק במצווה קדושה זאת.

בדבריו, רש"י בא ליישב מדוע חזרה התורה ושנתה פעמיים את הציווי: "אמור" - "אמור אל הכהנים... ואמרת אליהם", כשהוא מתרץ שחלק מן הציווי שנצטוו הכהנים הוא להעביר את אותה אמירה הלאה ולקחת אחריות על הילדים הקטנים, שעדיין חסרים את היכולת להשימר מן הטומאה בעצמם.

עם זאת, הדבר מצריך ביאור; היכן אנו מוצאים איזכור של ילדים בפסוק? לכאורה, הציווי השני "ואמרת" מתייחס גם כן לבוגרים כמו הציווי הראשון; כיצד למד רש"י מן הפסוק שישנה חובה מיוחדת להזהיר את הקטנים?

על שאלה זו משיב הגאון ר' משה פיינשטיין זצ"ל, ברעיון שנוגע אף הוא לתחום החינוך.

התורה באה ללמד אותנו שאין די באזהרת הילד על מנת לצאת ידי חובת מצוות חינוך; אי אפשר לחנך ילדים על ידי קבלת פקודות והטלת מורא בלבד. גם אם כלפי חוץ נראה שהילד מיישם ומקיים את דברי המחנך, הדבר שבאמת מותיר את הרושם החינוכי הגדול ביותר על ילדים זאת הדוגמא האישית. אם הילד יבחין שאביו אינו שמח בקבלת עול המצוות, אלא מתייחס אליהם כעל מעמסה - דרך החינוך של האב תיכשל, לא משנה כמה הוא יחזור וידרוש ממנו לקיים את אותם המצוות מתוך שמחה וחשק. מנגד, ערכם של דוגמאות חיוביות של התמודדות בהצלחה עם אתגרים וניסיונות ועבודת ה' הנעשית מתוך שמחה שווים יותר מכל הערה שיעיר האב לבנו.

זאת הסיבה שהתורה חוזרת ומצווה את הכהנים המבוגרים פעם שניה; מטרת החזרה היא להורות להם "להזהיר גדולים על הקטנים", אך הדרך לעשות זאת אינה מתחילה במתן תוכחה ובהטפת מוסר, אלא בדוגמא אישית של הכהנים עצמם.